

DECA KAO ŽRTVE KRIMINALA OD STRANE MALOLETNIKA

Dr Gordana Nikolić¹
naučni saradnik

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije

Apstrakt: *Deca, kao najosetljivija i najzištećenija kategorija društva, krivično neodgovorna, se nažalost ipak javljaju u ulozi žrtvi krivičnih dela. Iako se njihova zaštita ogleda od strane čitavog društva, svih subjekata bezbednosti i pravne zaštite, statistički i realni podaci koji se pojavljuju ukazuju na činjenicu da je ova najosetljivija društvena kategorija ipak „na udaru“ mnogih krivičnih dela gde se pojavljuju kao njihove žrtve. Deca, zbog svoje starosne granice i još uvek nedovoljno razvijenih sposobnosti za adekvatnu preocenu su specifična kao žtve krivičnih dela u slučaju da se radi o punoletnim učiniocima, dok posebnu specifičnost u izvršenju krivičnih dela nad decom imaju maloletnici u slučaju da se javljaju kao učinioci. U tome ide u prilog činjenica da su maloletnici i deca zbog bliske starosne strukture u većoj mogućnosti da međusobno budu izvršioци i žrtve kriminala, posebno njihovo druženje, vannastavno okupljanje, pohađanje škole itd. u odnosu na punoletne izvršioци i decu kao njihove potencijalne žrtve. U tom slučaju se najčešće radi o tzv „vršnjačkom nasilju“ kao obliku kriminala između vršnjaka. Imajući u vidu da su deca krivično neodgovorna i da ne podležu krivičnoj odgovornosti, nezahvalno je ovu osetljivu kategoriju analizirati uopšte sa aspekta žrtve. S obzirom da se u ovoj kategoriji nalaze, autor se u radu bavi upravo ovom problematikom, gde decu analizira u ulozi žrtve kriminala, kao skupa krivičnih dela, nad kojim su izvršena od strane maloletnika, kao njihove bliske starosne granice. Pored teorijskog obrazloženja pojma dece i maloletnika u krivičnom pravu, autor statističkim metodom analizira zastupljenost izvršenja krivičnih dela od strane maloletnika prema deci u vremenskom periodu od pet godina na teritoriji Republike Srbije prikazom konkretnih statističkih podataka iz skoro svih grupa krivičnih dela, na osnovu čega se izvodi zaključak koja su dela najzastupljenija u izvršenju, kao i o njihovoj dinamici izvršenja, a sve u cilju budućeg sprečavanja vršenja dela nad ovom specifičnoj društvenoj kategoriji.*

Ključne reči: *deca, maloletnici, kriminal, krivična dela, učinioci, žrtve.*

Uvodne napomene

Odnos između maloletnika, kao i odnos između dece i maloletnika je oduvek privlačio pažnju, bilo da se radi o njihovoj pravnoj korelaciji, društvu, sociološkoj ili psihološkoj. Ukoliko bi odnos posmatrali tako da se maloletnici ili deca nalaze u ulozi žrtve, a punoletna lica učinioci krivičnih dela dobili bi odnos koji je nažalost postao uobičajen, posebno kada se radi o delima nasilja. Punoletni učinioci krivičnih dela su najčešće svesni svoje radnje i hteli su izvršenje dela, pa ukoliko maloletnici ili deca postaju njihove žrtve, kao nemoćne i osetljive kategorije, težina ovih dela je svakako jača, što je i zakonodavac prepoznao uvrstivši ove radnje dela kao njegove teže ili kvalifikovane oblike.

Zaprepašujući podatak na koji nas je praksa uputila je izvršenje dela od strane maloletnika prema deci, gde se sa jedne strane pojavljuju maloletnici kao osetljiva i zaštićena kategorija, prema kojima se i primenjuje posebna krivičnopravna zaštita, u svojstvu učinilaca krivičnih dela, a sa druge strane deca, kao još osetljivija i zaštićenija kategorija, prema kojima se ne primenjuju krivičnopravne norme i koji su isključeni krivične odgovornosti, kao oštećeni krivičnih dela. Imajući u vidu da se radi o bliskoj starosnoj strukturi ličnosti koja se u ovim slučajevima javlja na strani izvršioca i na strani oštećenih, u smislu maloletnika i dece, stvara se uvid da se radi o vrsnjačkom izvršenju krivičnih dela. S tim u vezi, u radu je postupljeno na sledeći način: na samom početku ce biti učinjen osvrt na krivičnopravno određenje položaja maloletnika i dece, kao i na uslove za kažnjavanje maloletnika i vrste

¹ chupka84@gmail.com

krivičnih sankcija koje im se mogu izreći, a potom u statističkom delu rada biće analizirani podaci koji se odnose na vrstu krivičnih dela koja su maloletnici izvršili prema deci i za koja su osudjena u periodu od pet godina na teritoriji Republike Srbije, na osnovu čega će biti izveden zaključak o najčešćim delima koja maloletnici vrše prema deci, u kojim godinama se radi o povećanom ili smanjenom broju izvršenja kako bi se uticalo na njihovo eventualno smanjenje i sprečilo izvršenje novih krivičnih dela od strane maloletnika prema deci.

Deca i maloletnici u krivičnom pravnom sistemu Srbije

Položaj maloletnika u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije regulisan je maloletničkim krivičnim pravom (Jovašević, 2011) koje određuje krivično-pravni položaj maloletnih lica (kao učinilaca, odnosno kao žrtava krivičnih dela), sistem krivičnih sankcija za maloletne učiniocima krivičnih dela, a pod određenim uslovima i za punoletne učiniocima, kao i postupak za izricanje i izvršenje ovih sankcija od strane nadležnih državnih organa (Simović, et al, 2013). Sam naziv „maloletničko krivično pravo“, koji je uobičajen u pravnoj teoriji, kao i naziv „krivično pravo za maloletnike“ asocira na krivično pravo „maloletničkog karaktera“ koje se nalazi nasuprot „punoletničkom krivičnom pravu“ (Škulić, 2011)

U skladu sa Zakonom o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnom pravnoj zaštiti maloletnih lica (*Službeni glasnik Republike Srbije*, broj 85/2005), koji se smara osnovnim izvorom maloletničkog krivičnog prava, maloletno lice smatra lice koje je u vreme izvršenja krivičnog dela navršilo 14 godina, a nije navršilo 18 godina. Lica u uzrastu do 14 godina nazivaju decom i prema njima se ne mogu primeniti krivične sankcije, niti druge krivično-pravne mere ako učine krivično delo. Prema pomenutom Zakonu maloletnici se kao učinioci krivičnih dela prema uzrastu dele na mlađe i starije maloletnike. Mlađi maloletnici su lica uzrasta od navršenih 14 do nenavršenih 16 godine, dok u stariji maloletnici lica koja su navršila 16, ali nisu navršila 18 godina. U određenim slučajevima maloletničko krivično pravo se primenjuje i na mlađa punoletna lica, odnosno na lica koja su u vreme izvršenja krivičnog dela navršila 18 godina, a u vreme suđenja nisu navršila 21 godinu.

Za izvršena krivična dela ovaj Zakon je propisao da se prema maloletnicima mogu primeniti vaspitni nalozi ili krivične sankcije. Prema maloletnom učiniocu krivičnog dela se mogu primeniti jedan ili više vaspitnih naloga za krivično delo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina (član 5. stav 1. ZMUKD). U skladu sa ovim članom u stavu 2. vaspitni nalog prema maloletniku može primeniti javni tužilac za maloletnike ili sudija za maloletnike. Uslovi za primenu vaspitnog naloga su: priznanje krivičnog dela od strane maloletnika i njegovo odnos prema krivičnom delu i oštećenom (čla 5. stav 3. ZMUKD)

Kažnjavanje maloletnika za učinjena krivična dela se u skladu sa navedenim Zakonom može ostvariti izricanjem krivičnih sankcija, te se tako njima mogu izreći sledeće krivične sankcije: *vaspitne mere, kazna maloletničkog zatvora i mere bezbednosti*. Mlađim maloletnicima (učiniocima u uzrastu od 14 do 16 godina) se mogu izreći samo vaspitne mere, dok starijim maloletnicima (učiniocima u uzrastu od 16 do 18 godina) se mogu izreći vaspitne mere, a izuzetno i kazna maloletničkog zatvora.

Svrha krivičnih sankcija prema maloletnicima je da se nadzorom, pružanjem zaštite i pomoći, kao i obezbeđivanjem opšteg i stručnog osposobljavanja utiče na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloletnika, na vaspitavanje i pravilan razvoj njegove ličnosti, kako bi se obezbedilo ponovno uključivanje maloletnika u društvenu zajednicu, dok je svrha maloletničkog zatvora, pored navedene svrhe, i vršenje pojačanog uticaja na maloletnog učinioca da ubuduće ne vrši krivična dela, kao i na druge maloletnike da ne vrše krivična dela (član 10 ZMUKD).

Najčešće krivične sankcije koje se izriču maloletnicima su vaspitne mere (nezavodskog i zavodskog tipa) i mogu se izreći i mlađim i starijim maloletnicima. Vaspitne mere se mogu sistematizovati u tri grupe: 1) mere upozorenja i usmeravanja: sudski ukor i posebne obaveze; 2) mere pojačanog nadzora: pojačan nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca, pojačan nadzor u drugoj porodici, pojačan nadzor od strane organa starateljstva, pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitanje i obrazovanje maloletnika; 3) zavodske mere: upućivanje u vaspitnu ustanovu, upućivanje u vaspitno-popravni dom, upućivanje u posebnu ustanovu za lečenje i osposobljavanje (član 11 ZMUKD).

U izuzetnim slučajevima kada su ispunjeni zakonom predviđeni uslovi i ako je sud došao do uverenja da se svrha maloletničkih krivičnih sankcija ne može ostvariti primenom vaspitnih mera, sud

može starijem maloletniku da izrekne posebnu vrstu kazne – kaznu maloletničkog zatvora ukoliko su ispunjena četiri kumulativna uslova. *Prvi uslov* je objektivan i odnosi se na starost maloletnika. Može se kazniti samo stariji maloletnik (starosti od šesnaest do osamnaest godina). *Drugi uslov* je težina izvršenog krivičnog dela. Potrebno je da je maloletnik izvršio krivično delo za koje je predviđena kazna zatvora teža od pet godina. *Treći uslov* je subjektivne prirode i odnosi se na postojanje visokog stepena krivice na strani maloletnika, dok je za postojanje *četvrtog uslova* potrebna ocena suda da zbog težine izvršenog krivičnog dela i visokog stepena krivice maloletniku nije opravdano izreći neku od vaspitnih mera.

Kazna maloletničkog zatvora (Radulović, 2010) izriče se uvek u određenom trajanju i može trajati od šest meseci do pet godina, a izuzetno i do deset godina, ukoliko je izvršeno krivično delo za koje je predviđena kazna zatvora u trajanju od dvadeset godina ili teža kazna ili u slučaju sticaja najmanje dva krivična dela. Izricanje kazne maloletničkog zatvora je uvek fakultativno čak i kada su ispunjeni svi prethodno navedeni uslovi za njeno izricanje, što ovu krivičnu sankciju izdvaja od kazne zatvora koja se izriče punoletnim izvršiocima krivičnih dela. S obzirom na svoj karakter kazna maloletničkog zatvora je jedina krivična sankcija koja se može izreći maloletnim učiniocima krivičnih dela i koja za posledicu ima osuđivanost maloletnika.

Mere bezbednosti se mogu izreći maloletnicima ako im je izrečena vaspitna mera ili kazna maloletničkog zatvora, osim mere bezbednosti obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi koja se može izreći samostalno (član 39 ZMUKD).

Osuđeni maloletnici po grupama krivičnih dela izvršena na decom

Imajući u vidu da su krivična dela koja maloletnici vrše brojna, što utiče na obim i strukturu kriminaliteta, a posebno ukoliko su učinjena nad decom, kao i činjenica da su neka od njih u postupku odbačena usled nedostatka dokaza, kao tačan podatak koji pokazuje učešće maloletnika u izvršenju krivičnih dela nad decom, odnosno licima koja nisu navršila 14 godina života, može se smatrati broj osuđenih maloletnika prema kojima su izrečene krivične sankcije koje su za maloletnike kao izvršioce dela i propisane.

U narednoj tabeli je prikazan upravo broj osuđenih maloletnika po grupi krivičnih dela izvršena nad decom u periodu od 2015-2019. godine na teritoriji Republike Srbije. Podaci koji će biti korišćeni i analizirani su preuzeti iz Biltena Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije (Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 618. (2016). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2015*; Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 630. (2017). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2016*; Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 641. (2018). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2017*; Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 654. (2019). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2018* i Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 666. (2020). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2019*)

Tabela 1. Izrečene krivične sankcije maloletnicima za izvršena krivična dela po grupama prema deci, kao žrtvama, u Srbiji u periodu 2015-2019. godine

	2015. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina	2019. godina
Krivina dela protiv života i tela	4	8	3	7	5
Krivična dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina	2	4	-	1	6
Krivična dela protiv polne slobode	6	2	3	3	11
Krivična dela protiv braka i porodice	1	3	-	1	9
Krivična dela protiv imovine	1	1	2	1	5

Krivična dela protiv zdravlja ljudi	-	-	-	1	-
-------------------------------------	---	---	---	---	---

Krivična dela protiv života i tela su od strane maloletnika, za koja su osudjena, nad decom u najvećem broju izvršena 2016. godine i to u 8 slučajeva, a samo sa jednim brojem manje 2018. godine. Najmanji broj izvršenja je bio 2017. godine i to u 3 slučajeva, dok su 2015. i 2019. godine maloletnici ova dela nad decom izvršila u 4 i 5 slučajeva. Ovaj podatak nije ni malo nezabrinjavajući, imajući u vidu da se najpre radi o teškim krivičnim delima, a potom o činjenici da su teška dela maloletnici izvršili nad decom, imajući u vidu da se i na strani učinioca (osudjenih lica) kao i na strani maloletnika nalaze posebne i osetljive kategorije uzrastne strukture osoba koja uživaju sve zaštite pravnih i društvenih normi.

Od strane maloletnika krivična dela protiv sloboda čoveka i građanina nad decom su najviše izvršena 2019. godine i to u 6 slučajeva, dok 2017. godine nisu nijednom izvršena.

Krivična dela protiv polne slobode od strane maloletnika nad decom su zabeležena u sličnoj dinamici izvršenja tokom 2016, 2017. i 2018. godine, dok su 2015. godine izvršena u 6 slučajeva, a 2019. godine čak prema 11. dece gde se uočavaju značajan porast ovih dela, posebno sto se radi o bliskim starosnim strukturama lica.

U slučaju krivičnih dela protiv braka i porodice ponovo se 2019. godine uočava najveći broj izvršenja i to čak u 9 slučajeva, dok se u prethom analiziranim godinama taj broj svodio na 1 ili nijedan slučaj, osim 2016. kada je bilo 3.

Krivična dela protiv imovine značajno dominiraju u izvršenju takodje 2019. godine i to u 5 slučajeva, dok se prethodnih godina uglavnom svodio samo na jedan do dva slučaja. I na kraju ove analize, krivična dela protiv zdravlja ljudi izvršena od strane maloletnika nad decom se uočavaju samo 2018. godine kada su u 1 slučaju izvršena za koja su i osuđena, dok u ostalim analiziranim godinama ni u jednom slučaju maloletnici nisu osuđeni za izvršenja ovih dela.

Zastupljenost osuđenih maloletnika u strukturi krivičnih dela po grupama izvršena nad decom

U prethodnoj analizi smo imali prilike da vidimo koliko je maloletnika osuđeno po grupama krivičnih dela za izvršena dela nad decom, a imajući u vidu da iako se radi o teškim krivičnim delima, zapanjujući je podatak da se maloletnici uopšte i pojavljuju u statusu izvršioca dela na decom, posebno sto su deca isključena krivične odgovornosti, ali i bića prema kojima se primenjuju svi vidovi zaštite, pa uprkos tome, maloletnici kao bliska starosna struktura sa decom, vrše krivična dela nad njima.

U vezi prethodno navednog, u narednom tabelama ćemo detaljnije analizirati statističke podatke koji se odnose na strukturu krivičnih dela po grupama, kojim prilikom ćemo videti koja dela iz navednih grupa krivičnih dela maloletnici najčešće vrše nad decom i koje godine su uočava najintenzivnija dinamika izvršenja. Svakako smo videli da su najšćešća dela vršena 2019. godine, posebno kada se radi o krivičnim delima protiv polnih sloboda i dela protiv braka i porodice, te ćemo u narednim analizama videti koja dela su najdominantnija u izvršenju u odnosu ostal adela iz grupe dela u kojima se nalaze.

Tabela 2. Izrečene krivične sankcije maloletnicima za izvršena krivična dela protiv života i tela prema deci, kao žrtvama, u Srbiji u periodu 2015-2019. godine

	2015. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina	2019. godina
Krivina dela protiv života i tela	4	8	3	7	5
Ubistvo	-	-	-	-	-
Teška telesna povreda	1	4	3	2	3
Laka telesna povreda	3	4	-	5	2

Unapređenje kvaliteta života djece i mladih

Učestvovanje u tuči	-	-	-	-	-
---------------------	---	---	---	---	---

Analizirajući strukturu izvršenih krivičnih dela od strane maloletnika prema deci u grupi krivičnih dela protiv života i tela, koja su prikazana u tabeli 2, možemo da konstatujemo da, na sreću, najteže krivično delo, delo ubistva, nije izvršeno u navedenim godinama. Kao najzastupljenija krivična dela u ovoj grupi dela, u odnosu na analizirane dve starosne kategorije izvršioca i žrtve, su teška i laka telesna povreda.

S tim u vezi teška telesna povreda od strane maloletnika je u najvećem broju slučajeva izvršena 2016. godine i to u 4 slučaja, dok je u ostalim godinama bila izvršena u 3, 2 ili 1 slučaj. Laka telesna povreda je u najvećem broju izvršena 2018. godine i to u 5 slučajeva, dok 2017. godine nijednom nije izvršena.

Izražajnost u izvršenju krivičnih dela lake i teške telesne povrede od strane maloletnika nad decom je direktan pokazatelj da se radi o vršnjačkom nasilju, kojom prilikom dolazi do nanošenja telesnih povreda deci. Imajući u vidu da se radi o maloletnim licima kojima su izrečene presuda za izvršena ova dela nad decom, sigurno je broj izvršenja veći, ali postupak nije pokrenut ili je odbačen.

Tabela 3. Izrečene krivične sankcije maloletnicima za izvršena krivična dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina prema deci, kao žrtvama, u Srbiji u periodu 2015-2019. godine

	2015. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina	2019. godina
Krivična dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina	2	4	-	1	6
Zlostavljanje i mučenje	2	2	-	1	-
Proganjanje	-	-	-	-	4
Ugrožavanje sigurnosti	-	2	-	-	2
Prinuda	-	-	-	-	-

U strukturi krivičnih dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina od strane maloletnika nad decom su najzastupljenija krivična dela zlostavljanja i mučenja, ali u 2019. godini i dela proganjanja i ugrožavanja sigurnosti. Imajući u vidu da Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika 2016. godine u Srbiji uvedeno krivično delo proganjanje koje do tada zakonska inkriminacija nije poznavala, nezahvalno je ovo delo analizirati u odnosu na prethodne godine, imajući u vidu da su se u praksi možda i vršilo od strane maloletnika nad decom, ali nije bilo inkriminisano u Zakoniku.

Krivično delo ugrožavanja sigurnosti je bilo izvršeno 2016. i 2019. godine i to u 2 slučaja. Zabrinjavajući je podatak koji je proistekao iz statističkog prikaza i koji ukazuje da je krivično delo zlostavljanja i mučenja u ovoj grupi krivičnih dela najzasupljenije, posebno što je izvršeno nad decom od strane maloletnika.

Tabela 4. Izrečene krivične sankcije maloletnicima za izvršena krivična dela protiv polne slobode prema deci, kao žrtvama, u Srbiji u periodu 2015-2019. godine

	2015. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina	2019. godina
Kr. dela protiv polne slobode	6	2	3	3	11
Silovanje	1	1	-	1	1
Obljuba nad nemoć. licem	-	-	-	-	2
Obljuba sa detetom	2	-	2	1	6
Nedozvoljene polne radnje	3	1	-	1	2
Polno uznemi.	-	-	-	-	-

Unapređenje kvaliteta života djece i mladih

Prik., prib., i posedovanje porn.mater.i iskoriš.mal.lica za pornografiju	-	-	1	-	-
---	---	---	---	---	---

U skoro dvostrukom, trostrukom i četverostrukom broju su krivična dela protiv polne slobode izvršena u 2019. godine u odnosu na prethodne analizirane godine od strane maloletnika nad decem i to što se tiče strukture dela najdominantnija su bila obljuba sa detetom, ali u jednom slučaju i silovanje. Krivično delo silovanje je u svakoj analiziranoj godini izvršeno u jednom slučaju nad detetom od strane maloletnika, dok obljuba sa nemoćnim licem samo 2019. godine i to u 2 slučaja. Najdominantnije krivično delo u ovoj grupi dela je obljuba sa detetom koju su maloletnici nad decem izvršili, a potom i nedozvoljene polne radnje.

Krivična dela protiv polne slobode su teška krivična dela, sa nemerljivom posledicom koja nastaje žrtvi. U ovim analiziranim slučajevima u kojima se deca pojavljuju kao žrtve ovih dela ona su još teža, tako da statistički podaci koji ukazuju na kvantitavno izvršenja ovih dela nad decem, od strane njihovih bliskih vrsnjaka, maloletnika, nisu samo broj, već i teške fizičke i psihičke posledice nanete deci kao žrtvama koje su nemerljive i nesrazmerne u odnosu na njihovo opravdano, propisano kažnjavanje.

Tabela 5. Izrečene krivične sankcije maloletnicima za izvršena krivična dela protiv braka i porodice prema deci, kao žrtvama, u Srbiji u periodu 2015-2019. godine

	2015. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina	2019. godina
Krivična dela protiv braka i porodice	1	3	-	1	9
Nasilje u porodici	1	3	-	1	9

Što se tiče krivičnih dela protiv braka i porodice, maloletnici kao kategorija lica koja nije u bračnim odnosima, dela protiv braka nije u zakonskoj mogućnosti da izvrši. Iz ove grupe dela jedina dela u kojima se maloletnici mogu pojaviti kao izvršioци su dela nasilja u porodici, te s tim u vezi, od strane maloletnika u analiziranim godinama ova dela su nad decem, kao žrtvama izvršena u svega po jednom slučaju 2015. i 2018. godine, u 3 slučaja 2016. godine, dok 2017. godine nije bilo osuđenih maloletnika za ova dela nad decem.

Iznenadjujući podatak je da je 2019. godine bilo čak 9 izrečenih kazni maloletnicima za izvršena dela nasilja u porodici nad decem, što je pokazatelj da su ova dela sve brojnija u izvršenju između ovih starosnih kategorija lica.

Tabela 6. Izrečene krivične sankcije maloletnicima za izvršena krivična dela protiv imovine prema deci, kao žrtvama, u Srbiji u periodu 2015-2019. godine

	2015. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina	2019. godina
Krivična dela protiv imovine	1	1	2	1	5
Razbojništvo	1	1	1	1	5
Razbojnička krađa	-	-	-	-	-
Ucena	-	-	-	-	-

Krivična dela protiv imovine izvršena od strane maloletnika za koja su i osuđena prema deci su najviše zabeležena 2019. godine, u 5 slučajeva, dok je u prethodnim analiziranim godinama bilo u po 1 slučaj izvršenja, izuzev 2017. godine kada je bilo 2 slučaja. U smislu strukture ovih krivičnih dela iznenadjujuće je da su samo vršena krivična dela razbojništva od strane maloletnika prema deci, što ukazuje na nasilnišku karakteristiku u ponašanju maloletnika, imajući u vidu da vršenjem razbojništva

prema deci, kao nemoćnoj uzrastnoj kategoriji, u smislu uporebe prinude u cilju prisvajanja protivpravne imovinske koristi govori o činjenici da se nasilništvo kao primarno upotrebljava između ovh starosnih kategorija, pa čak i u slučaju da je namera na strani učinioca pribavljanje protivpravne imovinske koristi. Tabela 7. Izrečene krivične sankcije maloletnicima za izvršena krivična dela protiv zdravlja ljudi prema deci, kao žrtvama, u Srbiji u periodu 2015-2019. godine

	2015. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina	2019. godina
Krivična dela protiv zdravlja ljudi	-	-	-	1	-
Omogućavanje uživanja opojnih droga	-	-	-	1	-

I na kraju, krivična dela protiv zdravlja ljudi se prema deci kao žrtvama ovih dela od strane maloletnika beleže samo kod krivičnog dela omogućavanja uzivanja opojnih droga i to u jednom slučaju 2018. godine. Ovo je i očekivano, imajući u vidu da se iz ove grupe krivičnih dela deca i maloletnici javljaju najčešće kao učinioci krivičnih dela Neovlašćeno držanje opojnih droga, te najčešće drogu uzimaju za svoje potrebe, pa su što se tiče ovih dela krivičnopravno isključeni kao žrtve, iako samim činjenjem dela sami sebi ugrožavaju život i zdravlje, pa su ujedno i učinioci i žrtve ovih dela.

Zaključak

Deca, kao posebna i zaštićena kategorija u krivičnopravnom, sociološkom i psihološkom smislu se ipak javljaju kao žrtve kriminala učinjenog od svoje najbliže uzrasne kategorije, od maloletnika, imajući u vidu činjenicu da se deca smatraju lica u uzrastu do 14 godina, dok su maloletnici lica od 14 do 18 godina. U smislu grupe krivičnih dela može se zaključiti da su sva dela maloletnici nad decom vrsili u svakoj analiziranoj godini, ali da je intenzitet izvršenja u smislu broja izvršenaj bio najveći 2019. godine.

Pored toga, važno je napomenuti da su deca u ovim analiziranim godinama na osnovu statističkih podataka koji su u radu korišćeniji najčešće bila žrtve krivičnih dela sa elementima nasilja, što ukazuje na njegovu dominaciju među vršnjacima. U tome idu u prilog podaci da su iz grupe krivičnih dela protiv života i tela najčešće nad decom od strane maloletnika vršena laka i teška telesna povreda, dok kod krivičnih dela iz grupe dela protiv sloboda i prava čoveka i građnina najčešće dela zlostavljanja i mučenja, ali i delo proganjanje tokom 2019. godine. U smislu strukture krivičnih dela protiv polne slobode gotovo su sva dela bila zastupljena u izvršenju nad decom od strane maloletnika što ukazuje na zabrinjavajuću činjenicu da se tako teška krivična dela vrše među vršnjacima.

Nista manje značajan podatak je i taj da se iz grupe kivičnih dela protiv imovine uočava trend izvršenja isključivo krivičnog dela razbojništva, što ukazuje na impozantan podatak da maloletnici nad decom vrše isključivo razbojništvo, kao složeno imovinsko delo pri čijem se izvršenju upotrebljava prinuda i krađa, za razliku od krađe kod koje prinuda ne čini radnju izvršenja dela. U smislu dela nasilja u porodici, deca su takođe žrtve ovih dela izvršena od strane maloletnika.

Svi prethodno navedeni i analizirani statistički podaci u kojima su deca prijavljena kao žrtve krivičnih dela za koja su maloletnici osuđeni i kojima su izrečene krivične sankcije ukazuje na dve stvari. Kao prvo, sva krivična dela koja su u analiziranim godinama vršena su dela sa elementima nasilja (razbojništvo, zlostavljanje i mučenje, dela protiv polne slobode, nasilje u porodici, laka i teška telesna povreda), složena krivična dela (razbojništvo), teška krivična dela i kao takva ukazuju da su maloletnici spremni da nad decom ovakva dela izvrše. Kao drugo, posledice koje su ovim delom nastale su nemerljive za decu, kao osetljivu kategoriju, koja pored trenutne žrtve ovih dela su postale i dugotrajne žrtve u svom daljem životu, imajući u vidu taumu koju su kao deca nezasluženo doživela. Sa druge strane maloletnici koja su ova dela na decom, kao kategorijom koja su nemoćnija od njih, vršili imaju osnovu za dalja vršenje kriminala u budućnosti potencijalno kao punoletna lica.

Svi navedeni podaci koji su analizirani kao broj izvršenih krivičnih dela nad decom od strane maloletnika, nisu samo statistički broj, već su žrtve koja su deca podnela, te je potrebno da se sve

pravosudne, državne i psihološke ustanove uključe u zajedničku borbu kako bi se ovaj broj smanjio. Podaci koji su radu prikazani se ne odnose na broj izvršenih dela od strane maloletnika nad decom, već na broj izrečenih presuda nad maloletnicima za izvršena krivična dela nad decom. Svakako bi ovaj broj bio mnogo veći u smislu da se analizirao broj izvršenih dela, a posebno imajući u vidu tamnu brojku koju uslovljava činjenica da iz straha mnoga deca koja su žrtve kivičnih dela od strane maloletnika, ova dela i ne prijavljuju.

Literatura

1. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 618. (2016). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2015*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
2. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 630. (2017). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2016*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
3. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 641. (2018). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2017*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
4. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 654. (2019). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2018*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
5. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 666. (2020). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2019*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
6. Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Službeni glasnik Republike Srbije broj 85/2005.
7. Jovašević, D. (2005). *Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica*. Beograd: Službeni list SCG.
8. Jovašević, D. (2006). *Krivično pravo, Opšti deo*. Beograd: Nomos.
9. Jovašević, D. (2010a). *Krivično pravo, Opšti deo*. Beograd: Nomos.
10. Jovašević, D. (2010b). *Položaj maloletnika u krivičnom pravu*. Niš: Pravni fakultet.
11. Jovašević, D. (2011). *Maloletničko krivično pravo*. Niš: Pravni fakultet.
12. Jovašević, D. (2012). *Kažnjavanje maloletnika u krivičnom pravu, Maloletničko pravosuđe u Republici Srbiji, Zbornik radova*. Beograd: Centar za prava deteta.
13. Konvencija o pravima deteta, Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori, br. 15, 1990.
14. Krivični zakonik, "Službeni glasnik RS", broj 85/05, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 i 35/19.
15. Radulović, LJ. (2010). *Maloletničko krivično pravo*. Beograd: Pravni fakultet.
16. Simović, M, et al. (2013). *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo.
17. Stojanović, Z., & Delic, N. (2013). *Krivično pravo, posebni deo*. Beograd: Pravna knjiga.
18. Stojanović, Z. (2014). *Krivično pravo, opšti deo*. Beograd: Pravna knjiga.
19. Stojanović, Z. (2019). *Komentar Krivičnog zakonika: prema stanju Krivičnog zakonika od 1. decembra 2019. godine i prema stanju zakonodavstva od 21.maja 2019. godine*. Beograd: Službeni glasnik.
20. Škulić, M. (2010). Starosna granica sposobnosti za snošenje krivice u krivičnopravnom smislu. *Crimen*. Beograd: Pravni fakultet.
21. Škulić, M. (2011). *Maloletničko krivično pravo*. Beograd: Pravni fakultet.

CHILDREN AS VICTIMS OF CRIME BY A MINORS

Gordana Nikolic, PhD

research associate

Ministry of Internal Affairs of the Republic of Serbia

Abstract: *Children, unfortunately, as the most sensitive and most damaged category of society, criminally irresponsible, still appear in the role of victims of criminal acts. Although their protection is reflected by the entire society, all subjects of security and legal protection, the statistical and real data that appear indicate the fact that this most sensitive social category is still "under attack" by many crimes where they appear as their victims. Children, due to their age limit and still insufficiently developed abilities for adequate reassessment, are specific as victims of crimes in the case of adult perpetrators, while minors have a special specificity in committing crimes against children in case they appear as perpetrators. This is supported by the fact that minors and children, due to their close age structure, are more likely to be perpetrators and victims of crime, especially their socializing, extracurricular gatherings, school attendance, etc. in relation to adult perpetrators and children as their potential victims. In that case, it is most often about the so-called "peer violence" as a form of crime between peers. Given that children are criminally irresponsible and not subject to criminal liability, it is ungrateful to analyze this vulnerable category at all from a victim perspective. Since they are in this category, the author deals with this issue, where he analyzes children in the role of victims of crime, as a set of crimes committed by minors, as their close age limits. In addition to the theoretical explanation of the concept of children and juveniles in criminal law, the author uses a statistical method to analyze the prevalence of juvenile delinquency against children in the period of five years in the Republic of Serbia by presenting specific statistics from almost all groups of crimes. Conclusion which acts are most represented in the execution, as well as their dynamics of execution, all with the aim of future prevention of committing acts over this specific social category.*

Keywords: children, juveniles, crime, criminal act, perpetrators, victims.